

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

INKLYUZIV TA'LIM TEXNOLOGIYASI
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60112700-Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik faoliyati

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi ITT 406		O‘quv yili 2026-2027	Semestr 7	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Inklyuziv ta’lim texnologiyasi		90	90	180
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o‘qitishdan maqsad –talabalarga inklyuziv ta’lim mazmuni, asoslari, texnologiyalari va amaliyoti bo‘icha kasbiy kompetensiya berishdan iborat. Bunda talabalar inklyuziv ta’limda psixolog mutaxassis bilan hamkorlik, tibbiyot xodimi bilan hamkorlik, akmeolog mutaxassis bilan hamkorlik, ijtimoiy mutaxassis bilan hamkorlik va hududlar tajribalarining hamkorik texnologiyalari bilan qurollantiriladi. Fanni o‘qitish vazifasi- II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun individual ta’lim yo’nalishi "Inklyuzivlik" tushunchasida "to'liq ishtirok etish" - bu o'rganish va boshqa ishtirokchilar bilan hamkorlik qilish, umumiy tajriba orttirish. Bu har bir bolaning o'quv jarayonidagi faol ishtirokidir. Bundan tashqari, bu talabaning kimligi uchun qabul qilinishi va qadrlanishini anglatadi. Maktabda "inklyuzivlik" ning rivojlanishi bolani ta'lim jarayonidan chetlashtirishga qaratilgan usullardan yoki "tashqariga qo'yish" deb ataladigan usullardan foydalanish amaliyotidan voz kechishni nazarda tutadi. 2-mavzu. Alohida ta’limga muhtoj bolalarni inklyuziv ta’lim texnologiyalari Umumiy maktablar inklyuziv bo'ladi, boshqacha qilib aytganda, agar ular o'z jamoalaridagi barcha bolalarni o'qitishda yaxshiroq bo'lsalar. Salaman konferentsiyasi “inklyuziv yo‘nalishga ega bo‘lgan asosiy maktablar eng samarali vosita kamsituvchi munosabatlarga qarshi kurashish, chunki ular qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhitni yaratadi, inklyuziv jamiyatni yaratadi va hamma uchun ta'lim beradi; Bundan tashqari, ular ko'pchilik bolalar uchun samarali ta'lim beradi va butun ta'lim tizimining samaradorligi va pirovardida rentabelligini oshiradi. ”Bu qarash 2000 yil aprel oyida Dakarda bo'lib o'tgan Jahon ta'lim forumi ishtirokchilari tomonidan yana bir bor tasdiqlandi. 3-mavzu. Alohida ta’limga muhtoj bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish masalalari Inklyuziv ta’lim tamoyili shundan iboratki, oddiy maktab o‘qituvchilari va ma’muriyatlari bolalarni ularning intellektual, hissiy, jismoniy rivojlanishi,				

ijtimoiy holatidan qat'i nazar, qabul qiladilar va ular uchun pedagogik va tarbiyaviy asosda sharoit yaratadilar. psixologik texnikalar bolalarning ehtiyojlariga qaratilgan. Inklyuziv yondashuv bilan ta'lim jarayoni o'quvchilarga ta'lim standartlariga muvofiq zarur kompetensiyalarni egallash imkonini beradi. Inklyuziv ta'limning asosiy sub'ekti - nogiron bola. Ta'lim sohasida nogiron bola tushunchasi aqliy, aqliy, jismoniy nuqsonlari tufayli odatiy maktab o'quv dasturini o'zlashtira olmaydigan va maxsus ishlab chiqilgan mazmun, usullar va ta'lim standartlariga muhtoj bo'lgan bolalarni tavsiflaydi.

4-mavzu. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro miqiyosdagi xujjat. 1994 yil YUNESKO

Imkoniyati cheklangan bolalarga ta'lim berish bo'yicha xorijiy tajribani tahlil qilib, shuni ta'kidlash mumkinki, bir qancha mamlakatlarda bunday bolalarni integratsiyalashuvining ahamiyati to'g'risida ma'lum bir kelishuv mavjud. Inklyuziv ta'lim tamoyillari nafaqat monografiyalarda va ilmiy jurnallar balki ichida amaliy qo'llanmalar siyosatchilar, menejerlar, shifokorlar uchun, ijtimoiy ishchilar va o'qituvchilar, shuningdek, darsliklar sahifalarida. Pedagogik tajribani umumlashtirish va empirik tadqiqotlarga asoslangan mavjud ishlanmalar o'quv muammolari bo'lgan bolalarning ma'lum bir toifasi manfaatlarini ko'zlab amalga oshirilayotgan tashkiliy va uslubiy o'zgarishlar ma'lum sharoitlarda hamma uchun foydali bo'lishi mumkinligini tushunishga olib keladi. bolalar. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, nogiron bolalarni umumiy ta'lim maktablariga jalb qilish barcha bolalar uchun ta'lim sharoitlarini yaxshilashga olib keladigan o'zgarishlarning katalizatoriga aylanmoqda.

5-mavzu. Imkoniyati cheklanganligi bo'lgan bolalar oilasining o'ziga xosligi
90-yillarda nogiron bolalarning ota-onalarini o'z-o'zini tashkil etish muammosiga, nogiron kattalarning ijtimoiy faolligiga, shuningdek, ijtimoiy reabilitatsiya va himoyaga tor tibbiy yondashuvga qarshi bo'lganlarga bag'ishlangan bir qator nashrlar nashr etildi. , nogironlarning hayot imkoniyatlarini kengaytirish va ularning huquqlarini himoya qilish. Ushbu nashrlar nogiron bolalarning maksimal ijtimoiy integratsiyalashuvi uchun qulay muhitda ta'lim olish huquqlari bo'yicha jamoatchilik muhokamasi uchun katalizator rolini o'ynadi.

6-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitish bo'yicha individual reja dasturlarni yaratish

Nogironlarni kasbiy reabilitatsiya qilishning davlat standartini tasdiqlash hamda inklyuziv ta'lim bo'yicha pedagog-mutaxassislarni maxsus tayyorlash va qayta tayyorlash, malakasini oshirish tizimini tashkil etish zarur. Bunday chora-tadbirlar nogiron bolalar uchun ta'lim olish imkoniyatini oshirishga yordam beradi. Bu zamonaviy rus jamiyatining eng kambag'al qatlamlaridagi odamlarning ijtimoiy harakatchanligi uchun yanada qulay shart-sharoitlarni yaratadi. O'rganish natijalari inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha muammolarni hal qilishni muvofiqlashtiruvchi davlat organlari, ma'muriyat, maktab o'qituvchilari, ota-onalar uchun amaliy qiziqish uyg'otadi.

7-mavzu. Imkoniyati cheklanganlikka ega bo'lgan shaxslar bilan muloqot qilishning axloqiy meyorlari

Imkoniyati cheklangan bolalarga ta'lim berish bo'yicha xorijiy tajribani tahlil qilib, shuni ta'kidlash mumkinki, bir qancha mamlakatlarda bunday bolalarni integratsiyalashuvining ahamiyati to'g'risida ma'lum bir kelishuv mavjud. Inklyuziv ta'lim tamoyillari nafaqat monografiyalarda va ilmiy jurnallar balki ichida amaliy qo'llanmalar siyosatchilar, menejerlar, shifokorlar uchun, ijtimoiy ishchilar va o'qituvchilar, shuningdek, darsliklar sahifalarida.

8-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish

Nogiron bolalarni o'z ichiga olish jarayonining o'zi ham tarkib komponentida, ham tashkiliy komponentda juda murakkab. Shuning uchun ta'lim jarayoniga kiritish uchun pedagogik va psixologik yordamning aniq texnologiyalari va adekvat modellarini shakllantirish muhimdir. Ushbu texnologiyalar va modellar jarayonni iloji boricha moslashuvchan va moslashuvchan qilish imkonini beradi

9-mavzu. Maxsus inklyuziv ta'limda imkoniyati cheklangan bolalarga ta'lim berish etiologiyasi omillarning ro'li

Inklyuziv ta'limni amalga oshirish ta'lim vertikal bo'g'inlarining ishlashi va tashkil etilishini, shuningdek ularning o'zaro ta'siri mexanizmlarini tartibga soluvchi bir qator normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish xavfi ostida bo'lishi mumkin. "O'tish" aloqalarini huquqiy tartibga solishga alohida e'tibor qaratish.

10-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda individual dasturni tuzish

Inklyuziv ta'limning amalga oshirilishi mamlakatda erta yordamning keng qamrovli tizimining mavjudligi bilan bog'liq. Maktabgacha ta'lim darajasida inklyuziya modeli yanada istiqbolli va qarama-qarshi emas, chunki bolalarning rivojlanish maqsadlariga qaratilgan. Maktab darajasining asosi sifatida malakali ta'limga yo'naltirilganlikni engish qiyin. Shuning uchun o'qituvchilar sertifikat berishda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

11-mavzu. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchining vazifalari

Hozirgi vaqtda alohida ta'limga muhtoj bolalar uchun ta'lim tizimi o'zgarishlar arafasida. Aslida, Rossiya Federatsiyasida ta'lim integratsiyasi ekstrapolyatsiya usuli bilan, ya'ni eksperimental moslashish va ichki sharoitga o'tkazish, chet elda o'zini ijobiy isbotlagan ta'lim integratsiyasi shakllarini o'zgartirish orqali amalga oshiriladi.

12-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarga korreksion yordamni tashkil etish va ularning huquqiy, pedagogik aspektlari

Bugungi kunda nogiron bolalarga munosabat o'zgardi: deyarli hech kim ta'lim barcha bolalar uchun mavjud bo'lishi kerakligiga e'tiroz bildirmaydi, asosiy savol

- nogiron bolaning boy ijtimoiy tajriba olishiga va uning ta'lim jarayonlari amalga oshirilishiga qanday ishonch hosil qilishdir. Binobarin, savollar mafkuraviy tekislikdan tadqiqot, uslubiy va tashkiliy tekislikka o'tdi.

13-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabga tayyorlashda maxallalar va pedagoglarning ro'li va xamkorligi

Foydalanish mumkin bo'lgan muhit dasturi nafaqat jismoniy muhitni moslashtirishni, balki talabalarni attestatsiyadan o'tkazish va baholash tartibi va tamoyillarini o'zgartirishni, nogiron bolalarga individual rejalar bo'yicha o'qish imkoniyatini berishni, qo'shimcha va individual yordam ko'rsatish tizimini o'zgartirishni o'z ichiga oladi. va o'qituvchilarni tayyorlash. Hozirgi vaqtda inklyuzivlikni rivojlantirish yo'lidagi katta muammolar saqlanib qolmoqda

14-mavzu. Imkoniyati cheklangan bolalarga inklyuziv ta'lim tizimida korreksion pedagogik ishlarni tashkil etish

O'zbekiston ta'lim tizimiga kiritish masalalari bilan shug'ullanadi. Inklyuziv ta'lim vazifasi bolalarning qobiliyatlari va holatidan qat'i nazar, ularning barchasiga sifatli ta'lim taqdim etishdan iborat. Shu bilan birga, inklyuzivlik tamoyili imkoniyatlari cheklangan bolalar ijobiy ruhiy va ijtimoiy rivojlanishga ega bo'lishlari uchun oilada yashashlari va o'z tengdoshlari bilan birga oddiy maktabda bilim olishlari lozimligini nazarda tutadi.

15-mavzu. Inklyuziv ta'limning xususiyatlari (ochiqligi va undan foydalanish)

Inklyuziv ta'lim tizimi nogironlar aravachasidagi bola yaqin atrofda joylashgan har qanday maktabda ta'lim olishi, o'zlashtirishda qiynalayotgan bo'lsa, o'qish va yozishga o'rganish uchun maxsus yordamga ega bo'lishi, darslarga qatnamay qo'ygan bolaga esa maktabga qaytish uchun tegishli yordam ko'rsatilishini kafolatlaydi.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun individual ta'lim yo'nalishi
2. Alohida ta'limga muhtoj bolalarni inklyuziv ta'lim texnologiyalari
3. Alohida ta'limga muhtoj bolalarni ijtimoiy hayotga moslashtirish masalalari
4. Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro miqiyosdagi xujjat. 1994 yil YUNESKO
5. Imkoniyati cheklanganligi bo'lgan bolalar oilasining o'ziga xosligi
6. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitish bo'yicha individual reja dasturlarni yaratish
7. Imkoniyati cheklanganlikka ega bo'lgan shaxslar bilan muloqot qilishning axloqiy meyorlari
8. Imkoniyati cheklangan bolalar turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish
9. Maxsus inklyuziv ta'limda imkoniyati cheklangan bolalarga ta'lim berish etiologiyasi omillarning ro'li
10. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda

	individual dasturni tuzish 11. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchining vazifalari 12. Imkoniyati cheklangan bolalarga korreksion yordamni tashkil etish va ularning huquqiy, pedagogic aspektlari 13. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabga tayyorlashda maxallalar va pedagoglarning ro'li va xamkorligi 14. Imkoniyati cheklangan bolalarga inklyuziv ta'lim tizimida korreksion pedagogik ishlarni tashkil etish 15. Inklyuziv ta'limning xususiyatlari (ochiqligi va undan foydalanish) Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Inklyuziv ta'lim tushunchasi mazmuni va uning asoslari 2. Inklyuziv ta'limda hamkorlik texnologiyalarining me'yotiy asoslari 3. Inklyuziv ta'limda hamkorlik texnologiyasi bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi 4. Inklyuziv ta'limda psixolog mutaxassis bilan hamkorlik texnologiyasi 5. Inklyuziv ta'limda tibbiyot xodimi bilan hamkorlik texnologiyasi 6. Inklyuziv ta'limda akmeolog mutaxassis bilan hamkorlik texnologiyasi 7. Inklyuziv ta'limda ijtimoiy mutaxassis bilan hamkorlik texnologiyasi 8. Inklyuziv ta'limda ilmiy xodimlar bilan hamkorlik texnologiyasi 9. Inklyuziv ta'limda o'quv yurtlari bilan hamkorlik texnologiyasi 10. Inklyuziv ta'limda tajribali o'qituvchlarning hamkorlik texnologiyasi 11. Inklyuziv ta'limda hududlar tajribalarining hamkorlik texnologiyasi 12. Inklyuziv ta'limda masofaviy o'qitish bo'yicha hamkorlik texnologiyasi 13. Inklyuziv ta'limda bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashning hamkorlik texnologiyasi 14. Inklyuziv ta'limda xorijiy ta'lim muassasalari bilan hamkorlik texnologiyasi 15. Inklyuziv ta'limda bo'yicha kompetentsiyalarni baholash bo'yicha hamkorlik texnologiyasi
3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - O'zbekiston karlarining imo-ishora nutqi tarixidan, O'zbek tilining daktil alifbosi, Shartli belgilar va raqamlar, Odatiy ishlatiladigan so'zlar, Oila, oilaviy munosabatlar,

	Uy ro'zg'or buyumlari, Oziq ovqat, ovqat, idish-tovoqlar, Kiyim –kechak, oyoq kiyimlar, Vaqt, Tabiat, Maktab, ma'lumot, Shahar, transport, Sport, dam olish, Kasb-hunar, mehnat, Tibbiyottasavvurga ega bo'lishi; (bilim) - Imo-ishora metodikasi, Imo-ishora muloqot vositasi sifatida, Imo-ishora qilishga qo'yilgan talablar, Imo-ishora texnikasi, Imo-ishorada so'zlarni to'g'ri ko'rsatish, Imo-ishorada gaplarni to'g'ri ko'rsatish, Imo-ishorada kichik matnlarni to'g'ri ko'rsatish, Dialogik nutqning imo-ishorada tasvirlash, Syujetli rasmi imo-ishorani tasvirlash, Filmlarni imo-ishorada ifodalash foydalana olishi; (ko'nikma). - Imo-ishorali diktant, Og'zaki nutqni imo-ishorada ifodalash, OAV dagi maqolalarni imo-ishorada ifodalash, Sinonim imo-ishoralarni farqlash, Kasbga oid imo-ishoralar, Ijtimoiy tarmoq, Bir biriga oxshash imo-ishoralarni farqlash, Imo-ishorada she'r aytish, Imo-ishorada sahna ko'rinishi tarjima qilish, Imo-ishora tilidan foydalangan holda mustaqil ijtimoiy-maishiy hayotga moslashish malakalarga ega bo'lishi kerak.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. R.Sh.Shomahmudova "Maxsus va inklyuziv ta'lim", Toshkent, 2011 2. R.Sh.Shomahmudova A.Berdiyeva "Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limda o'qitish uslublari 2018 3. R.Sh.Shomahmudova "Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari" Toshkent 2007 XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.// www.ziynet.uz 2. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasini "Insonga e'tibor va sifatli ta'im yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturi.// www.ziynet.uz 3. Husniddinov A. Inklyuziv ta'lim asoslari.-Toshkent, 2019 4. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar.-Toshkent, 2016 Axborot manbalari http://www.edu.uz–O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti.

	http://www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil “_____” _____dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: Qodirova F.U., Dehqanova M.G’.- Pedagogika fakulteti, Maxsus pedagogika kafedraasi o’qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: Teshaboyeva Feruza - Qo’qon davlat pedagogika institute, maxsus pedagogika kafedraasi dotsenti (Phd); Samarova Shohista - CHDPU, Pedagogika fakulteti, Psixologiya kafedraasi mudiri.